

Indberetningsskema

Den centrale udmelding om børn og unge med alvorlig synsnedsættelse

National koordination – Socialstyrelsen

KKR Nordjylland

I N D L E D E N D E O P L Y S N I N G E R

FRIST FOR FREMSENDELSE AF BESVARELSE:

Senest mandag den 16. marts 2015

BESVARELSEN SENDES TIL:

Sekretariat for rammeaftaler

E-mail: rammeaftalesekretariat@aalborg.dk

NB!:

Besvarelsen bedes fremsendt:

- i word-format
- med angivelse af kommunens navn i dokumentets filnavn
- som én samlet koordineret besvarelse fra per kommune.

SPØRGSMÅL TIL BESVARELSEN KAN RETTES TIL:

Sekretariat for rammeaftaler

Thomas Gajhede Haugaard

Tlf. 99 31 15 74 eller tgh@aalborg.dk

OPBYGNING AF SKEMA TIL INDBERETNING

Indberetningsskemaet består af 4 spørgsmålstemaer og 3 bilag:

Spørgsmålstemaerne vedrører:

- Målgruppen
- Højt specialiserede indsatser og tilbud
- Udfordringer på området
- Samarbejde, tilrettelæggelse og koordination

Bilagene omfatter:

- Vejledende bemærkninger til spørgsmålene i skemaet
- Uddybende bemærkninger til spørgsmål 2.b: Institut for Syn og Hørelse som leverandør af højt specialiserede indsatser
- Uddybende bemærkninger til spørgsmål 2.c: Kommunernes samarbejde om Institut for Syn og Hørelse

- **Det anbefales at danne sig et overblik over hver af de 4 spørgsmålstemaer og indholdet i bilagene før besvarelsen påbegyndes**
 - **Kommunen bedes, hvor det er relevant, uddybe besvarelsen med eksempler eller lignende i de bemærkningsfelter, der er under hvert spørgsmål. Bemærk, at der ikke er begrænset antal anslag i felterne**
-

KONTAKTOPLYSNINGER

BESVARELSEN ER FORETAGET FOR: (ANGIV KOMMUNENS NAVN)

--

BESVARELSEN ER FORETAGET AF: (ANGIV KONTAKTPERSON(ER) HOS KOMMUNE, E-MAIL OG TELEFONNUMMER)

Ansvarlig:

Udfylder af skemaet:

--

INDLEDNING

Kommunalbestyrelserne modtog den 31. oktober 2014 en central udmelding fra Socialstyrelsen om målgruppen børn og unge med alvorlig synsnedsettelse. Socialstyrelsens udmelding har til formål at sikre den nødvendige koordination og planlægning på tværs af kommuner og regioner af de højt specialiserede indsatser og tilbud i forhold til målgruppen.

Kommunalbestyrelserne og Regionsrådet i Nordjylland skal i fællesskab afrapportere til Socialstyrelsen på spørgsmålene i den centrale udmelding. Afrapporteringen skal indgå som en selvstændig del af den årlige rammeaftale for social og specialundervisningsområdet i Nordjylland. Den Administrative Styregruppe (DAS) for social- og specialundervisningsområdet koordinerer den fælles afrapportering for de nordjyske kommuner.

Kommunernes svar på nærværende spørgeskema udgør det væsentligste datagrundlag for afrapporteringen til Socialstyrelsen. Spørgsmålene i skemaet fordeler sig konkret på fire temaer – hhv. spørgsmål til kommunernes 1) opfølgelse af målgruppen, 2) brug af højt specialiserede indsatser og tilbud, 3) udfordringer på området samt 4) fælles tilrettelæggelse og koordination i landsdelen. Der er bagerst i spørgeskemaet et bilag med vejledende bemærkninger til hver af de fire spørgsmålstemaer. Herudover er der et bilag vedlagt vedrørende Institut for Syn og Hørelse som leverandør af højt specialiserede ydelser samt et bilag vedrørende kommunernes samarbejde om Institut for Syn og Hørelse.

Spørgeskemaet er baseret på de spørgsmål, der fremgår af Socialstyrelsens centrale udmelding, dog med visse supplerende og vejledende bemærkninger, der skal bidrage til en fælles forståelse af spørgsmålene i lyset af det eksisterende samarbejde i Nordjylland om de højt specialiserede tilbud på området. I Nordjylland blev man med rammeaftalen for 2015 således enige om at indgå et forstærket samarbejde om de mest specialiserede tilbud i landsdelen, der bl.a. omfatter Institut for Syn og Hørelse, der er et tilbud til børn og unge med bl.a. alvorlig synsnedsettelse. Konkret er det aftalt i DAS, at Institut for Syn og Hørelse, for at lette det administrative arbejde med udfyldelsen af skemaet, forud for udsendelse af indberetningsskemaet har udfyldt de felter, hvor instituttet er leverandør til kommunerne. Ydermere udarbejder Institut for Syn og Hørelse, på baggrund af træk fra Synsregistret, konkrete lister til de individuelle kommuner over de børn, som den enkelte kommune har i målgruppen for den centrale udmelding. Det henstilles til at disse behandles med yderste fortrolighed.

På baggrund af kommunernes besvarelse af spørgeskemaet, drøftelser i den nedsatte tværkommunale arbejdsgruppe og behandlingen i DAS vil der blive udarbejdet et udkast til afrapportering, der gengiver de generelle tendenser i regionen. Afrapporteringen skal behandles politisk i kommunekontaktrådet (KKR), Kontaktudvalget, de enkelte kommunalbestyrelser samt Regionsrådet i efteråret 2015.

1. MÅLGRUPPEN

1.a. Angiv i skemaet nedenfor den anslåede fordeling af børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, der pr. 1. januar 2015 modtog pædagogisk tilbud og/eller undervisningstilbud i henholdsvis almentilbud, segregerede tilbud og som både modtager almentilbud og segregerede tilbud

Målgruppen, som er omfattet af den centrale udmelding, er præciseret i bilagets ”Spørgsmålsgruppe 1”.

Fordelingen af børn og unge med alvorlig synsnedsettelse	Angiv i procent
Procentsats, børn og unge med alvorlig synsnedsettelse 0-17 år i <i>almene tilbud</i>	
Procentsats, børn og unge med alvorlig synsnedsettelse 0-17 år i <i>segregerede tilbud</i>	
Procentsats, børn og unge med alvorlig synsnedsettelse 0-17 år, der <i>både modtager almene og segregerede tilbud</i>	
Eventuelle bemærkninger:	

Institut for Syn og Hørelse modtager i begyndelsen af hvert år oversigter fra Synsregistret over børn og unge med synshandicap. Samtlige børn og unge, der er omfattet af den centrale udmelding, er anmeldt i registret og fremgår ved navn og cpr.nummer af oversigten.

Institut for Syn og Hørelse har på baggrund af informationerne fra Synsregistret udarbejdet en liste med de relevante børn og unge i kommunen, der kan anvendes i forbindelse med fordelingen af børnene jf. ovenstående skema. Den kommunespecifikke liste er vedlagt dette spørgeskema.

2. HØJT SPECIALISEREDE INDSATSER OG TILBUD

2.a. Hvilke højt specialiserede tilbud (dvs. både kommunale, regionale og private tilbud) findes i regionen til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse?

Indholdet af specialundervisning og specialpædagogisk bistand for målgruppen kan være sammensat af en lang række forskellige indsatser på social- og specialundervisningsområdet, der alle har til formål at realisere det enkelte barns potentiale for udvikling, læring og deltagelse. De højt specialiserede indsatser skal forstås som delelementer i at styrke inklusion. Der er tale om både inklusion i almenområdet og i specialtilbud samt på sigt i forhold til uddannelse og beskæftigelse, herunder fokus på de overgange, der vil forekomme for målgruppen.

Udgangspunktet for at yde en højt specialiseret indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse indebærer krav til kompetencer hos de fagprofessionelle, herunder krav om specialiserede kompetencer, som en synsfaglig konsulent bør have udover de almene grundlæggende kompetencer på fagområdet. Den specialiserede indsats i forhold til udredning af specialundervisningsmæssige behov hos barnet kendetegnes ved inddragelse af viden fra en flerhed af fagligheder og primærpersoner blandt andet sundhedspersonale, familie, pædagogisk personale og synsfagligt personale. Endelig er den specialiserede indsats kendetegnet ved vidensudvikling til understøttelse af det faglige niveau.

De enkelte elementer, der definerer en højt specialiseret indsats er præciseret i bilagets "Spørgsmålsgruppe 2".

Institut for Syn og Hørelse, der er omfattet af det forstærkede samarbejde, vurderes at imødekomme kriterierne for et højt specialiseret tilbud. Kommunen kan supplere med andre tilbud i nedenstående tabel jf. kriterierne. Besvarelsen skal således ske i overensstemmelse med Socialstyrelsens beskrivelse af højt specialiserede indsatser og tilbud til målgruppen.

Tilbud [Tilføj evt. flere]	Angiv driftsherre
Institut for Syn og Hørelse	Region Nordjylland
Eventuelle bemærkninger:	

2.b. Hvilke højt specialiserede indsatser og tilbud anvender kommunerne aktuelt i egen region/andre regioner til målgruppen omfattet af udmeldingen set over en periode på tre år (2011-2014)?

Angiv højt specialiserede indsatser, kommunerne i regionen anvender til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse samt beskriv, hvorfra indsatser rekvireres. Besvarelsen skal ske i overensstemmelse med Socialstyrelsens beskrivelse af højt specialiserede indsatser og tilbud til målgruppen.

Bemærk: Kommunen bedes i besvarelsen sondre mellem de to delmålgrupper børn og unge med en alvorlig synsnedsettelse (M1) samt børn og unge med sammensatte vanskeligheder, herunder alvorlig synsnedsettelse (M2).

Kategorier for højt specialiserede indsatser for børn og unge med alvorlig synsnedsettelse	Angiv tilbud i egen region, hvorfra indsatserne rekvireres [Angiv navn på tilbud samt driftsherre].	Angiv tilbud i andre regioner, hvorfra indsatserne rekvireres [Angiv navn på tilbud samt driftsherre].	Angiv tilbud hvor døgntilbud/aflastningstilbud rekvireres [Angiv navn på tilbud samt driftsherre].
IKT-understøttelse	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
Sproglig indsats	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
ADL, Orientering og Mobilitytræning	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn	M1: M2:	M1: M2:

	og Hørelse		
Indsatser der fremmer læring	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
Udredning	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
Specialrådgivning vedr. inklusion	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
Alternativ kommunikation <i>(Alene relevant for delmålgruppen med sammensatte vanskeligheder)</i>	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
Andet <i>(Angiv andre typer af indsatser, som kommunen anvender)</i>	M1: Institut for Syn og Hørelse M2: Institut for Syn og Hørelse	M1: M2:	M1: M2:
Eventuelle bemærkninger: Institut for Syn og Hørelses muligheder for til stadighed at kunne levere højt specialiserede indsatser er afhængig af et samarbejde med landsdækkende funktioner, der varetager uddannelse af synsfagligt personale samt fremstilling af særlige materialer, og faciliterer de nationale faglige netværk. Der henvises i øvrigt til bilag 2.			

2.c. Hvordan samarbejder kommunerne i regionen om de højt specialiserede tilbud, herunder hvilke tværkommunale og tværregionale samarbejdsaftaler, der er etableret?

De nordjyske kommuner har indgået en aftale om det forstærkede samarbejde om det højt specialiserede tilbud Institut for Syn og Hørelse.

Kommunen kan supplere med eventuelle andre typer af samarbejdsaftaler med højt specialiserede tilbud: **Sæt X**

	Ja	Nej	Ved ikke
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med andre kommuner i Nordjylland			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med kommuner i andre regioner			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med Region Nordjylland			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med andre regioner			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med andre højt specialiserede tilbud			
Uddybende bemærkninger:			

De nordjyske kommuner har alle indgået aftaler med Institut for Syn og Hørelse omkring anvendelsen af tilbuddet. I nedenstående tekst-felt har Institut for Syn og Hørelse på forhånd beskrevet de aftalevilkår, der aktuelt er gældende for kommunen på området. Der henvises i øvrigt til bilag 3.

Kommunernes samarbejde om Institut for Syn og Hørelse er beskrevet i Styringsaftalen til Rammeaftale 2015.

Centralt i Styringsaftalen står den fri henvendelsesret, der som udgangspunkt sikrer alle borgere adgang til konsulentbistand fra instituttet på op til 5 timer om året uden forudgående kommunal visitation. For børn og unge (0-18 år) er der mulighed for at indgå en årsvisitation, der sikrer adgangen til rådgivning fra instituttet til forældre, dagplejere, pædagoger, lærere mv.

Et andet centralt element i aftalen er de fælleskommunale hjælpemiddelpuljer, som sikrer en smidig og borgervenlig ordning omkring forsyning og servicering af hjælpemidler.

Et sammendrag af Styringsaftalens afsnit om instituttet er vedlagt som bilag 3.

3. UDFORDRINGER PÅ OMRÅDET

3.a. Beskriv i tekst-feltet nedenfor, om kommunen oplever udfordringer i forhold til at sikre det nødvendige udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse

Socialstyrelsens definition af udfordringer på området er præciseret i bilagets *"Spørgsmålsgruppe 3"*.

4. FREMADRETTET SAMARBEJDE OM TILRETTELÆGGELSE OG KOORDINATION

Formålet med den Centrale Udmelding er at skabe overblik over udviklingen på området i relation til målgruppens behov. På den baggrund spørges i den Centrale Udmelding fra Socialstyrelsen til, hvordan kommunerne fremadrettet vil tilrettelægge og koordinere indsatser og tilbud til målgruppen med henblik på, at imødekomme udviklingen på området og målgruppens behov, samt sikre, at tilbud og indsatser fremover er tilgængelige for samtlige kommuner.

Herunder spørges til, om kommunerne har iværksat fælles tiltag på synsområdet målrettet et fortsat tilstrækkeligt udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud, samt begrundelserne herfor. Videre, hvilke tiltag kommunerne har iværksat for at sikre, at der fremadrettet forefindes det rette faglige niveau i de højt specialiserede indsatser og tilbud. Og sidst hvorledes kommunerne fremadrettet vil samarbejde om at imødekomme de aktuelle udviklingstendenser, som svarene på spørgeskemaet måtte afdække.

Det er aftalt i Den Administrative Styregruppe (DAS), at spørgsmålene fra Socialstyrelsen om det fremadrettede samarbejde i Nordjylland skal behandles i den nedsatte tværkommunale arbejdsgruppe samt i DAS med henblik på i fællesskab at formulere et svar til Socialstyrelsen. Drøftelsen vil ske i lyset af kommunernes samlede svar på dette spørgeskema og med fokus på, at kommunerne og Regionen i forvejen har indgået en aftale om et forstærket samarbejde, som netop har til formål at sikre koordination af de mest specialiserede indsatser i Nordjylland.

Nedenfor har kommunen mulighed for at anføre eventuelle bemærkninger eller input til de beskrevne spørgsmål fra Socialstyrelsen samt anføre eventuelle øvrige overvejelser, som kommunen ønsker skal indgå i de videre drøftelser af Nordjyllands fælles afrapportering på den Centrale Udmelding.

4.a. Er der overvejelser kommunen ønsker at supplere med?

BILAG 1: VEJLEDENDE BEMÆRKNINGER TIL SPØRGSMÅL I INDBERETNINGSSKEMA VEDRØRENDE DEN CENTRALE UDMELDING OM BØRN OG UNGE MED ALVORLIG SYNSNEDSÆTTELSE

SPØRGSMÅLSGRUPPE 1: MÅLGRUPPEN

- ▶ Den centrale udmelding omfatter målgruppen børn og unge med en alvorlig synsnedsettelse fra 0 år til og med det 17. år.
 - ▶ Som udgangspunkt for afgrænsningen af målgruppen er synsfunktionen hos barnet/den unge det primære kriterium (samlet set ca. 56 for den nordjyske region og ca. 579 børn og unge på landsplan). Heraf skelnes der i målgruppen mellem to delmålgrupper:
 - Børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, hvilket omfatter såvel blindhed som svær synsnedsettelse (ca. 9 i Nordjylland og ca. 137 børn og unge på landsplan).
 - Børn og unge med sammensatte vanskeligheder, dvs. der udover en alvorlig synsnedsettelse har yderligere funktionsnedsettelsersåsom motoriske funktionsnedsettelser, psykomotoriske funktionsnedsettelser, mentale funktionsnedsettelser og hørenedssettelse (ca. 36 i Nordjylland og ca. 364 børn og unge på landsplan).¹
 - ▶ Derudover omfatter den centrale udmelding børn og unge, der på datoen for dataudtrækket fra synsregisteret var under udredning (ca. 11 i Nordjylland og ca. 78 børn og unge på landsplan).
 - ▶ Børn og unge med døvblindhed er ikke en del af den centrale udmelding.
 - ▶ Bemærk, at der i spørgsmål 1 spørges til opgørelser omkring målgruppen på datoen 1. januar 2015, og alene de børn og unge inden for målgruppen, som kommunen er handlekommune for.
-

SPØRGSMÅLSGRUPPE 2: HØJT SPECIALISEREDE INDSATSER OG TILBUD

- ▶ Målgruppekompleksiteten medfører en sondring mellem højt specialiserede indsatser til de to delmålgrupper henholdsvis børn og unge med en alvorlig synsnedsettelse samt børn og unge med sammensatte vanskeligheder (se i øvrigt vejledende tekst til spørgsmålsgruppe 1).
 - ▶ En alvorlig synsnedsettelse udgør i sig selv en kompleksitet, der forudsætter højt specialiserede indsatser. Manglende eller alvorligt nedsat syn medfører vanskeligheder i forhold til kommunikation, social interaktion, fysisk mobilitet, hvormed højt specialiserede indsatser på social- og specialundervisningsområdet skal sikre det enkelte barn/den unges muligheder for deltagelse, læring og udvikling.
 - ▶ Indholdet af specialundervisning og specialpædagogisk bistand for målgruppen børn og unge med alvorlig synsnedsettelse kan være sammensat af en lang række forskelligartede indsatser på social- og specialundervisningsområdet, der alle har til formål at realisere det enkelte barns potentiale for udvikling, læring og deltagelse.
 - ▶ Udmeldingen omhandler højt specialiserede indsatser til børn og unge, der typisk ydes i følgende regi:
 - Kommunikationscenter (kommunalt eller regionalt)
 - Lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud
 - Specialskole, specialklasse eller specialundervisningstilbud i tilknytning til den almindelige undervisning
 - Alment skoletilbud i folkeskole eller fri grundskole
 - Dagtilbud
 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse for unge med særlige behov (STU)
 - Ungdomsuddannelse
 - Anbringelsessted
 - Pædagogisk psykologisk rådgivning
 - Hjemmet
 - Andet kommunalt eller regionalt tilbud.
 - ▶ Følgende indhold i specialpædagogisk bistand er grundlæggende for elementerne i de indsatser, som den centrale udmelding omhandler:
 - Specialpædagogisk rådgivning til forældre eller andre, der udøver daglig omsorg for barnet
 - Særlige pædagogiske hjælpemidler, som er nødvendige i forbindelse med den specialpædagogiske bistand til bar-
-

¹ Udtræk fra Synsregistret 1. januar 2014.

-
- net
- Undervisning og træning af barnet, der er tilrettelagt efter dets særlige forudsætninger og behov
 - Specialpædagogisk rådgivning til forældre, undervisende personale eller andre, hvis indsats har væsentlig betydning for elevens udvikling
 - Særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler, som er nødvendige i forbindelse med undervisningen af eleven
 - Undervisning i folkeskolens fag og fagområder, der tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger. For elever i børnehaveklassen omfatter specialpædagogisk bistand undervisning og træning, der tilrettelægges efter elevens særlige behov
 - Undervisning og træning i funktionsmåder og arbejdsmetoder, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af psykiske, fysiske, sproglige eller sensoriske funktionsvanskeligheder
 - Personlig assistance, der kan hjælpe eleven til at overvinde praktiske vanskeligheder i forbindelse med skolegangen
 - Særligt tilrettelagte aktiviteter, der kan gives i tilslutning til elevens specialundervisning.
- For børn med synsnedsettelse karakteriserer følgende elementer en højt specialiseret indsats:
- **0-5 år:**
 - Grundig udredning af synsfunktion og muligheder for kompensering
 - Videreformidling af specialiseret synsfaglig viden til barnets primærpersoner (forældre og pædagogisk personale)
 - Mobility og ADL-træning efter barnets behov med udgangspunkt i et børnefagligt perspektiv
 - Sproglig indsats; initierende punktskrift-kendskab (anvendelse af taktile pædagogiske redskaber til sproglig opmærksomhed)
 - Initierende indsats rettet mod barnets kompetencer i den sociale interaktion
 - Overgang: Fokus på tidlig og grundig videreformidling af synsfaglig viden om barnets behov, herunder behov for hjælpemidler, i nye institutionelle rammer for barnet.
 - **6-15 år:**
 - Løbende afklaring af behov for kompensering, herunder teknologiske læremidler tilpasset de konkrete behov i diverse fagområder
 - Udvikling af punktskrift-færdigheder og særlig støtte til læse- og skrivefærdigheder
 - Videreformidling af specialiseret synsfaglig viden til barnets lærere for at sikre vellykket inklusion
 - Mobility og ADL-træning efter barnets behov med udgangspunkt i et børnefagligt perspektiv
 - Indsatser der fremmer læring
 - Sproglig indsats – herunder punktskriftfærdigheder
 - Udvikling af barnets kompetencer i den sociale interaktion med fokus på social interaktion i skolen.
 - UU-vejledning med fokus på tidlige initiativer, der kan lette overgangen til ungdomsuddannelse
 - Overgang: Fokus på tidlig og grundig videreformidling af synsfaglig viden om den unges behov, herunder behov for hjælpemidler, i nye institutionelle rammer for den unge.
 - **16-17 år:**
 - Støtte til inklusion i ungdomsuddannelse
 - Løbende afklaring af behov for kompensering, herunder teknologiske læremidler tilpasset de konkrete behov i diverse fagområder
 - Indsatser der fremmer læring
 - Studievejledning med fokus på tidlige initiativer, der kan lette overgangen til beskæftigelse.
- Følgende elementer i den højt specialiserede indsats på specialundervisningsområdet er udvalgt af Socialstyrelsen til at belyse området for denne centrale udmelding.
- IKT-understøttelse: afgørende for deltagelse i såvel undervisning som sociale relationer. En IKT-understøttende indsats skal støtte elevens inklusion i undervisningen, herunder lige adgang til læring samt digital kompetenceudvikling, som er afgørende for videreuddannelse og senere beskæftigelsesmuligheder. Aktiviteter og redskaber inden for IKT kan eksempelvis være: Forstørrende software til stærkt svagsynede, eksempelvis, Zoomtext, Skærm-læserprogram, eksempelvis Jaws, Punktskriftunderstøttende it, eksempelvis Pronto, Mobilt digitalt forstørrelsesudstyr.
 - Sproglig indsats: Børn og unge med alvorlig synsnedsettelse har behov for en højt specialiseret indsats inden for sprogområdet, grundet deres særlige kommunikative forudsætninger. For børn og unge i målgruppen med en synsrest, tilrettelægges individuelle forløb for læse- og skriveundervisning. For børn og unge med blindhed tilbydes undervisning i punktskrift. Aktiviteter og redskaber inden for den sproglige indsats til målgruppen kan eksempelvis være: Undervisning i punktskrift, Rekvirering af særlige materialer, Særligt tilrettelagt undervisning i læsning og skrivning, alt efter barnets eller den unges grad af restsyn, herunder tilpasning af kompenserende læremidler.
 - ADL, Orientering og Mobilitytræning: I undervisningssammenhæng skal elevens personlige orienterings- og mobilitetsfærdigheder understøttes med henblik på selvstændighed i forhold til deltagelse i undervisningsmiljøet og barnets eller den unges dagligdag. Træningen i dels ADL og Orientering og Mobility skal øge barnets/den unges kendskab til skolens fysiske rammer og skiftende undervisningsmiljøer. ADL og Orientering og Mobility-træning
-

- klæder endvidere barnet/den unge på til større selvstændighed, også i dagligdagen uden for skolen. Aktiviteter og redskaber inden for ADL og Orientering og Mobility til målgruppen kan eksempelvis være: Løbende indlæring af nye ruter og lokaliteter, ADL-træning alt efter ændringer i hverdagslivet for barnet/den unge, Anvendelse af hvid stok, Anvendelse af GPS-baserede teknologiske hjælpemidler til Orientering og Mobility.
- Udredning – jævnlig udredning med fokus på ændringer i barnet/den unges behov for specialundervisningsmæssige indsatser: For især elever med progredierende synsnedsettelse er det på baggrund af en regelmæssig udredning af ændringer i synsfunktionen nødvendigt at revurdere elevens læringsmuligheder i forhold til fastsatte læringsmål. Udredningen af synsfunktionen foretages med inddragelse af sundhedsvæsenet. Hermed justeres behov for særlige IKT-løsninger og særligt tilpassede undervisningsmaterialer. Aktiviteter og redskaber inden for udredning for målgruppen kan eksempelvis være: Elevens læreplan justeres ift. udvikling i synsfunktionen, Lærere, pædagoger m.fl. modtager information om ændringer i synsfunktion og dermed forudsætninger hos eleven.
 - Rådgivning omkring inklusion af børn og unge med alvorlig synsnedsettelse: Indsatsen skal understøtte, at barnet oplever sig selv inkluderet i skolens faglige og sociale fællesskaber. Da en elev med alvorlig synsnedsettelse ofte vil være den eneste elev på en skole med denne funktionsnedsettelse, vil indsatsen være rettet mod at støtte inklusionsprocessen i klassen og på skolen. Aktiviteter og redskaber inden for rådgivning om inklusion for målgruppen kan eksempelvis være: Inklusion i faglige sammenhænge, Inklusion i sociale sammenhænge, Formidling af viden om højt specialiserede indsatser fra synskonsulenter til lærere og pædagoger.
 - Indsatser der fremmer læring: Tilrettelæggelse og tilpasning af undervisningen i skolen, herunder obligatoriske emner i sammenhæng med elevens sociale og kommunikative færdigheder. Læring af kompenserende teknikker og mulighed for at anvende materialer og lyd/musik til at udvikle den auditive opmærksomhed
 - Tilrettelæggelse og tilpasning af den understøttende undervisning, motion og bevægelse samt lektiehjælp og faglig fordybelse, tilrettelæggelse af undervisning, tilpasset målgruppen, der understøtter elevens alsidige udvikling, herunder skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi, får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.
- ▶ Det er desuden for målgruppen af stor betydning at tilrettelægge overgange ud fra viden om det enkelte barn/den unges særlige forudsætninger og behov for højt specialiserede indsatser i forbindelse med eksempelvis skift fra en undervisningsinstitution til en anden.
 - ▶ For så vidt angår sociale indsatser, der udgør grundlag for at kunne modtage højt specialiseret specialundervisning, er formålet med støtten at:
 - Sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk
 - Sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk
 - Understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse
 - Fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
 - Forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.
 - ▶ Intensiteten i den højt specialiserede indsats vil variere alt efter alder og individuelt behov hos barnet eller den unge. I barnets tidlige år vil indsatsen være kendetegnet ved høj intensitet grundet udredningsindsatsen og etableringen af tilpassede rammer for barnet. I skole- og ungdomsårene vil intensiteten variere alt efter ændringer i undervisningsmiljøet og yderligere ændringer i barnets liv og omgivelser, der medfører behov for en højt specialiseret indsats.
 - ▶ For delmålgruppen med sammensatte vanskeligheder vil der i mindre grad være tale om forskelle i intensiteten af den højt specialiserede indsats. Disse børn og unge vil i udgangspunktet have behov for en høj intensitet og tværfaglighed i de højt specialiserede indsatser grundet kompleksiteten og de særlige behov hos denne gruppe børn og unge.
 - ▶ Det er relevant at understrege, at der for børn og unge med sammensatte vanskeligheder også er tale om behov for særlig støtte i specialtilbud, da synsnedsettelsen udgør en indgribende funktionsnedsettelse, der kræver højt specialiserede indsatser baseret på synsfaglig viden.
 - ▶ Børn og unge med sammensatte vanskeligheder vil primært have behov for højt specialiserede indsatser, der fokuserer på: Udvikling af alternativ kommunikation, Udvikling af alternative mobilitets- og orienteringsfærdigheder, samt særlige fysiske rammer, der tager hensyn til elevens sammensatte vanskeligheder – herunder fokus på sansestimulation, taktile materialer mv.:
 - Indsatser der fremmer kommunikation: Den kommunikative intervention er først og fremmest baseret på at støtte barnet i at skabe kontakt med omverdenen. Kommunikationsformer kan være tale, lyd, musik, for så vidt barnet er hørende, og andre stimulerende og kommunikerende former som smag, kropssprog og lugte. Synskonsulentens rolle er at bidrage med synsstimulerende specialpædagogiske indsatser til de stærkt svagsynede børn samt eventuelt afdække barnets muligheder for anvendelse af restsynet i kommunikative sammenhænge. For det blinde barn retter indsatsen sig mod at stimulere andre sanser og igangsætte en specialpædagogisk indsats med vægt på alternativ kommunikation i form af eksempelvis taktil kommunikation.

-
- Indsatser der fremmer orientering og mobility: Barnet støttes i miljøer som hjem, institution m.v. i både kendte og nye omgivelser, som udvikler orienteringsevnen og stimulerer barnet til bevægelse og fysisk aktivitet. Et eksempel på højt specialiseret indsats til træning af orientering og mobility er den specialpædagogiske metode Aktiv Læring.
 - Tilgængelighed og anvendelse af kompenserende synshjælpemidler: Da målgruppens sammensatte vanskeligheder bevirker, at almindelige synshjælpemidler kan være umulige at håndtere for barnet, kan der være behov for at tilpasse et eksisterende hjælpemiddel individuelt eller skabe alternative løsninger. En højt specialiseret viden om synshjælpemidler er nødvendig for at foretage individuelle modificeringer af eksisterende synshjælpemidler eller at konstruere specialløsninger individuelt tilpasset barnets synsfunktion og øvrige funktionsvanskeligheder.
 - Fysiske rammer og særlige materialer: Børn og unge i målgruppen, der har sammensatte vanskeligheder, har behov for særligt indrettede miljøer på deres daglige opholdssted. Det medfører et behov for specialiseret viden om bl.a. tilgængelighed, sansestimulerende redskaber og særlig belysning for målgruppen med en synsrest. Belysning er et særligt væsentligt område at fokusere på for børn med en synsrest, da man ved hjælp af den rette, individuelt tilrettelagte belysning kan optimere barnets muligheder for læring. Sammensætningen af særlige hjælpemidler; det være sig taktilt materiale, sansestimulerende redskaber og særlig belysning, udgør tilsammen det særlige fysiske miljø, der for børn i målgruppen skal danne ramme for den specialiserede indsats.
- ▶ Desuden skelner den centrale udmelding mellem børn og unge med henholdsvis synsrest og blindhed, da der vil være indsatsområder, der er forskelligt sammensat, afhængigt af om barnet eller den unge har en synsrest.
 - ▶ Den centrale udmelding adresserer temaet inklusion med det sigte at øge opmærksomheden på, at børn og unge i målgruppen har behov for højt specialiserede indsatser (i forskellig intensitet) uafhængigt af, hvilken institutionel ramme, de befinder sig i.
 - ▶ Udgangspunktet for at yde en højt specialiseret indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse indebærer krav til kompetencer hos fagprofessionelle. Der vil overordnet være tale om følgende kompetencer som grundlag for at yde en højt specialiseret indsats:
 - Grunduddannelse (eksempelvis lærer-, pædagog-, ergoterapeutuddannelse)
 - Efteruddannelse inden for synsområdet (eksempelvis diplommoduler i synspædagogik samt kurser i ADL og Orientering og Mobility).
 - Viden om praksis fra oplæring, praktik og vidensudveksling på arbejdspladsen.
 - Kompetencer til og viden om at arbejde med videreformidling af synsfaglig viden, herunder børne- og familiesamtaler.
 - Viden om øjensygdomme og udredning heraf.
 - Viden om muligheder for kompensering, herunder både taktilt materiale, teknologiske læremidler og punktskrift.
 - ▶ I dansk kontekst er der defineret konsensus om specialiserede kompetencer, som en synsfaglig konsulent bør have udover de almen grundlæggende kompetencer på fagområdet:
 - Kombination af synsfaglig viden med kendskab til hjerneskadebetingede synsvanskeligheder og syndromer, der ofte vil indbefatte en synsnedsættelse
 - Viden om vejledning af børn og unge i målgruppen. Dette kræver kendskab til barnets øvrige udviklingsmæssige forudsætninger.
 - Mestring af metoder til at kommunikere med børn, som ikke har et talesprog (for delmålgruppen med sammensatte vanskeligheder).
 - ▶ Den specialiserede indsats i forhold til udredning af specialundervisningsmæssige behov hos barnet kendetegnes ved inddragelsen af viden fra en flerhed af fagligheder og primærpersoner, blandt andre; sundhedspersonale, familie, pædagogisk personale og synsfagligt personale.
-

SPØRGSMÅLSGRUPPE 3: UDFORDRINGER PÅ OMRÅDET

- ▶ Socialstyrelsen oplister følgende tendenser på området, som de vurderer giver anledning til bekymring for udviklingen på området:
 - Evalueringen af kommunalreformen viste, at kommunerne i stigende grad prioriterer at yde sociale tilbud og specialundervisning til borgerne i eget lokalområde i stedet for at benytte specialiserede tilbud i regioner og andre kommuner. Udviklingen har medført en bekymring for, om der fremover vil være tilstrækkeligt udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud på det mest specialiserede specialundervisningsområde til målgruppen, som kan understøtte, at børn med alvorligt synshandicap får tilstrækkeligt specialiserede indsatser og tilbud tilpasset deres behov.
 - Kortlægninger fra 2011 og 2012 af lands- og landsdelsdækkende specialundervisningstilbud på bl.a. synsområdet viser en stor nedgang i antallet af elever henvist til de lands- og landsdelsdækkende tilbud. Antallet af elever med alvorlig synsnedsættelse er konstant og så lavt, at der næppe vil kunne opbygges selv bærende og dækkende synsfaglige centre
-

i Danmark alene baseret på lokale erfaringer og opgaver.

- Stigende behov for specialrådgivning og efteruddannelses tilbud som følge af øget inklusion og undervisningstilbud tættere på nærmiljøet.
- SFI's rapport fra 2010 vedrørende børn med synsnedsettelse pegede på, at børn og unge i målgruppen på trods af inklusion i folkeskolen har dårlige prognoser for trivsel i ungdoms- og voksenlivet i forhold til uddannelse og beskæftigelse – ligeså pegede rapporten Effekter af Specialundervisningen (2009) på problematikker relateret til social og faglig deltagelse i skole regi for børn med alvorlig synsnedsettelse.
- På synsområdet er tilslutningen til faglige netværk på tværs af kommuner og regioner nedadgående, hvilket udgør en bekymring for områdets vidensudvikling og vidensmiljøer, hvilket er forudsættende for at yde en højt specialiseret indsats.
- Kommunalreformen har betydet en række ændringer i organiseringen af kommunikationshandicapområdet, herunder synsområdet. Udmeldingen søger at afdække, hvilke konsekvenser omorganiseringen af området har medført.

SPØRGSMÅLSGRUPPE 4: FREMADRETTET SAMARBEJDE OM TILRETTELÆGGELSE OG KOORDINATION

- ▶ Socialstyrelsen ønsker med den centrale udmelding at skabe grundlag for en dialog med kommunerne om tilrettelæggelse af den højt specialiserede indsats for målgruppen børn og unge med alvorlig synsnedsettelse i landsdelen.
 - ▶ Den Administrative Styregruppe vil på baggrund af kommunernes besvarelse af hele spørgeskemaet drøfte udfordringerne på området og formulere et fælles svar til Socialstyrelsen om det fremadrettede samarbejde i Nordjylland om området.
 - ▶ Kommunen bedes på den baggrund anføre, hvis der er særlige forhold eller overvejelser, man ønsker at gøre opmærksom på i forhold til det fremadrettede samarbejde i Nordjylland om at sikre forsyningen af højt specialiserede indsatser og tilbud på synsområdet.
-

BILAG 2: UDDYBENDE BEMÆRKNINGER TIL SPØRGSMÅL 2.B.: Institut for Syn og Hørelse som leverandør af højt specialiserede indsatser

Institut for Syn og Hørelse er som leverandør for de nordjyske kommuner afhængig af følgende landsdækkende ydelser:

Produktion af materialer:

Undervisningsmaterialer på punkt og sortskrift
Praktiske taktile materialer til undervisning, "legetøj"

Kurser:

For børn, klasseinddelte, tematiske
For pædagoger og undervisere på førskoleområdet og i folkeskolen
For forældre/børn herunder netværksdannelse i forældrekredsen

Skolestartsvurdering:

De fleste børn vurderes/udredes inden start i børnehaveklasse af en psykolog og et tværfagligt team (pædagoger/lærere/fysioterapeut). Der udarbejdes en rapport og indstilles til skoleplacering (alment eller segregeret tilbud)

Tovholderfunktion:

For nationale faglige netværk

Uddannelse af personale:

Synskonsulent- og mobilityinstruktøruddannelsen (Pæd. diplom modul 8 og 9 samt ADL og mobility)
Øvrige faglige efteruddannelsesinitiativer

Psykologbistand:

Til blinde/svagsynede børn og unge inkl. forældre og personale

Akuttjeneste:

Ved akut opstået synstap i forbindelse med f.eks. ulykker.

BILAG 3: UDDYBENDE BEMÆRKNINGER TIL SPØRGSMÅL 2.C.: Kommunernes samarbejde om Institut for Syn og Hørelse

De 11 nordjyske kommuner samarbejder om Institut for Syn og Hørelse som fælles leverandør af specialrådgivning, specialpædagogisk bistand og hjælpemiddelydelser til borgere med nedsat syn, nedsat hørelse eller anden væsentlig, varig kommunikationsnedsættelse. Samarbejdet sikrer, at vi med et befolkningsunderlag på knap 600.000 borgere har tilstrækkelig kritisk masse til at opretholde et bæredygtigt tværfagligt miljø. Tværfagligheden er en vigtig faktor for at kunne yde specialiseret bistand til alle målgrupper inden for de tre områder, og rummer på synsområdet øjenlæge-, optiker- og synskonsulentfaglige kompetencer.

Kommunernes samarbejde om Institut for Syn og Hørelse beskrives i Styringsaftalen til Rammeaftale 2015, og fastlægger instituttets rolle som leverandør af højt specialiserede ydelser, og vilkårene for kommunernes brug af instituttet. Styringsaftalens centrale målsætninger for instituttets leverandørrolle handler især om en forsyningsikkerhed af højt specialiserede ydelser for alle nordjyske kommuner, en enkel og borgervenlig tilgængelighed, en fleksibel konstruktion til gavn for den enkelte kommunes anvendelse af instituttet, og et fokus på færrest mulige ressourcer anvendt på administration.

Instituttets muligheder for til stadighed at kunne levere højt specialiserede indsatser, er afhængig af et samarbejde med landsdækkende funktioner, der varetager uddannelse af synsfagligt personale samt fremstilling af særlige materialer, og faciliterer de nationale faglige netværk (se eventuelt vedlagte bilag 2).

I Styringsaftalen er de nævnte målsætninger om forsyningsikkerhed, tilgængelighed for borgere, fleksibilitet for den enkelte kommune og mindst mulig administration udmøntet i en samarbejdsmodel, hvor vilkårene for kommunernes brug af instituttet fordeler sig på 2 niveauer:

Niveau 1:

Omfatter fælles obligatoriske vilkår for alle kommuner, hvilket vil sige selve sammensætningen og udbuddet af ydelser fra ISH, takstfinansieringsformen for de enkelte ydelser, fastlæggelse af gældende takster, betingelser for at benytte sig af instituttets ydelser, samt muligheder og vilkår for at indgå bilaterale aftaler.

I niveau 1 ligger også en række forhåndsaftaler hvis indhold tjener som udgangspunkt, der kan tilpasses den enkelte kommune gennem bilaterale aftaler.

Forhåndsaftalerne omfatter bl.a. fri henvendelsesret for alle borgere inden for målgrupperne til konsulentbistand på op til 5 timer årligt. Den fri henvendelsesret skal sikre en nem og smidig adgang for borgere, samt sikre at forløb med kortvarig aktivitet udføres med et minimum af medgået tid til administration.

For målgruppen blinde og svagsynede børn (0-18 år) gives der mulighed for at indgå en 1-årig visitationsaftale med kommunen, der sikrer fri adgang til synskonsulentbistand for forældre, pædagoger og lærere mv. til de behov der opstår i løbet af året. Formålet er at have hurtig og let adgang til synsfaglig rådgivning til de behov der opstår i løbet af året, f.eks. ved personsift i barnets omgivelser, sift i fysiske omgivelser eller ved nye dagligdags aktiviteter.

For både 5-timersrammen og årsvisitationer gælder det, at der kun afregnes for den faktisk forbrugte tid.

Forhåndsaftalerne tager også udgangspunkt i kommunens deltagelse i 3 fælleskommunale hjælpemiddelpuljer indeholdende trækingsret på forsyning og servicering af synshjælpemidler, særlige it-hjælpemidler og særlige undervisningsmaterialer. Den fælles drift af hjælpemidler har dels en økonomisk stordriftsfordel med bedre indkøbspriser og en højere genbrugsfrekvens af dyre hjælpemidler, og dels en borgervenlig fleksibilitet omkring muligheder for ombytning og udskiftning.

Forhåndsaftalerne beskriver også den typiske sagsgang i samarbejdet mellem instituttet og kommunernes myndighedsforvaltning. På hjælpemiddelområdet har de nordjyske kommuner besluttet at forenkle den administrative sagsgang for de tre hjælpemiddelpuljer. Det betyder at synskonsulenten efter afprøvning af et hjælpemiddel i hjemmet kan foretage et administrativt udlån af hjælpemidlet ind til der ligger en kommunal afgørelse/bevilling. Dette indebærer en stor fordel for borgeren der kan tage hjælpemidlet i anvendelse umiddelbart i forlængelse af konsulentens afprøvning og instruktion.

Vilkårene i Niveau 1 drøftes i regi af Den Administrative Styregruppe, der vurderer og beslutter, om der bør foretages ændringer mellem årene. I modsat fald fortsætter Niveau 1 uændret med virkning for rammeaftalerne for det kommende år.

Niveau 2:

Omfatter bilaterale aftaler indgået med de enkelte kommuner. Gennem bilaterale aftaler gives der mulighed for at sikre et hensigtsmæssigt samspil i forhold til kommunens øvrige tilbud, administrative sagsgange samt lokale forhold omkring instituttets tilstedeværelse i kommunen.

Gennem bilaterale aftaler kan kommunerne årligt foretage til- og fravalg af ydelser med trækingsret med virkning for de efterfølgende år. De bilaterale aftaler giver også løbende mulighed for at indgå nærmere aftale omkring fravalg eller justering af 5-timers rammen for den fri henvendelsesret, eller for årsvisitationer på børneområdet.

Den enkelte kommune kan også aftale nærmere om øvrige vilkår i forhold til borgernes henvendelsesprocedure på institutterne, håndtering af afbrudte forløb og udeblivelser, placeringen af lokaler og instituttets repræsentation i de enkelte kommuner. Alt sammen forhold, der kan være med til at sikre et hensigtsmæssigt samspil mellem kommunerne og institutternes administration.

Aftalevilkårene i de bilaterale aftaler kan, hvis dette aftales, have virkning for en årrække indtil aftaleparterne ønsker ændringer af den bilaterale aftale.